HANDLEDNING
Presentation Programväljaren – PowerPoint enl. Gy25

Denna presentationsserie omfattar 46 bilder. Vi har valt att ta fram ett relativt stort antal bilder, det är ändå du som användare som bestämmer vilka bilder du vill visa. På detta sätt har du större frihet att själv utforma din information.

Tips, kommentarer och synpunkter

I den här handledningen finns bakgrundsinformation till flera av bilderna samt några funderingar och tankar kring vad som kan vara viktigt att ta upp i samband med de olika bilderna. Det är naturligtvis du som helt själv bestämmer hur du vill lägga upp din visning av bilderna, men vi vill visa på hur vi har tänkt.

Bild 2: Detta är gymnasieskolan

- I gymnasieskolan finns 18 nationella program med olika inriktningar. De högskoleförberedande programmen ger grunden för fortsatt utbildning på högskola och universitet. Yrkesprogrammen förbereder för olika yrken och fortsatta studier. Från HT 2023 ger alla yrkesprogram grundläggande behörighet till studier på högskola och universitet.

Bild 3 - 8: Yrkesprogram

Information om yrkesprogram i Programväljaren finns på sidan 12 - 13. Du hittar där förklaringar till de olika begreppen.

- Vi kan anta att några gymnasieskolor kommer att fortsätta marknadsföra sina utbildningar under andra (mer säljande) namn. Det kan vara bra för eleverna att veta att de nationella programmen och inriktningarna är grunden för nästan alla gymnasieutbildningar.

Bild 3: Yrkesprogram

- Totalt finns det 12 nationella yrkesprogram.
- Skolan kan anordna utbildningen som skolförlagd eller som lärlingsutbildning (bild 7 om lärlingsutbildning)
- Programmen omfattar 2.700-2.800 poäng. Barn- och fritidsprogrammet, Hotell- och turismprogrammet och Vård- och omsorgsprogrammet omfattar 2.700 poäng. Övriga yrkesprogram 2.800 poäng.

Bild 4: Detta är ett yrkesprogram

Detta är en övergripande bild av vilka delar som ingår i ett yrkesprogram och hur många poäng man läser inom varje del under 3 års studier.

- Gymnasiegemensamma ämnen är gemensamma för samtliga program.
- Karaktärsämnena är olika för varje program. Det är dessa ämnen som ger programmet sin speciella karaktär.
- Inom individuellt val får eleven själv bestämma vilka ämnen han/hon vill läsa.
- Alla elever inom gymnasieskolan ska göra en större självständig arbetsuppgift, ett gymnasiearbete.
- Praktik ingår i form av Arbetsplatsförlagt lärande, APL (bild 6 om APL)

Bild 5: Ämnen på yrkesprogram

- Det finns 8 gymnasiegemensamma ämnen som är gemensamma för samtliga program.
- Programgemensamma ämnen läser samtliga elever inom ett program.
- Alla program utom Försäljnings- och serviceprogrammet, Hotell- och turismprogrammet och Vård- och omsorgsprogrammet och är delat i inriktningar. Varje inriktning har ett antal nivåer i olika ämnen som är gemensamma. Man väljer ofta inriktning inför år 2, men det finns undantag.
- Eleverna kan dessutom välja mellan olika ämnen och nivåer inom programfördjupningarna. I yrkesprogrammen finns också möjligheten att välja ämnen och nivåer riktade mot olika yrken eller yrkesområden. Dessa kallas yrkesutgångar.

Bild 6: APL=Arbetsplatsförlagt lärande

- Arbetsplatsförlagt lärande, APL, innebär att utbildningen flyttas från skolan till ett eller flera företag under minst 15 veckor. Eleverna får möta kunniga yrkesmänniskor som delar med sig av sina kunskaper och erfarenheter.

Bild 7: Lärlingsutbildning

- Lärlingsutbildning är ett annat sätt att få de kunskaper som programmet ska ge. Det är ingen egen utbildning. Eleverna måste söka det yrkesprogram som de vill läsa.
- Minst halva studietiden genomförs på en arbetsplats, räknat från det år lärlingsutbildningen startar. Lärlingsutbildningen kan starta årskurs 1, 2 och 3.
- En lärling kan ansöka om lärlingsersättning på 1500 kr/mån som erhålls under tiden man studerar och har utbildningskontrakt. Det måste finnas ett utbildningskontrakt (=avtal mellan eleven, elevens skola och APL-arbetsplatsen.) Man ansöker om bidraget hos CSN. För övriga krav kopplat till lärlingsersättning se www.csn.se.
- En elev som går gymnasial lärlingsutbildning kan få en lärlingsanställning vid den arbetsplats som erbjuder APL-delen i utbildningen. Det ska finnas ett utbildningskontrakt och det krävs även ett särskilt (lagreglerat) avtal mellan lärlingen och arbetsplatsen för att anställningen ska vara godkänd.

Bild 8: Behörighet för yrkesprogram

Det ställs krav på förkunskaper för att läsa ett yrkesprogram.

Lägst betyget E i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik + 5 andra ämnen.

Dispens för engelska
Elever som har ett annat modersmål än svenska och har kommit till Sverige sent under grundskolan kan få dispens om de saknar betyg i engelska.

Annan viktig information:

Alla yrkesprogram innehåller det som krävs för att nå grundläggande högskolebehörighet. En elev på ett yrkesprogram har också rätt att välja bort delar av det som krävs för den grundläggande högskolebehörigheten. Detta gäller även elever som går lärlingsutbildning.

Ämnen och nivåer som får väljas bort

Elever på Barn- och fritidsprogrammet och Vård- och omsorgsprogrammet får välja bort:

– Engelska nivå 2, 100 poäng

– Svenska nivå 3/svenska som andraspråk nivå 3, 100 poäng

Elever på Hotell- och turismprogrammet får välja bort:

– Svenska nivå 2/svenska som andraspråk nivå 2, 100 poäng

– Svenska nivå 3/svenska som andraspråk nivå 3, 100 poäng

Elever på övriga yrkesprogram får välja bort:

– Engelska nivå 2, 100 poäng

– Svenska nivå 2/svenska som andraspråk nivå 2, 100 poäng

– Svenska nivå 3/svenska som andraspråk nivå 3, 100 poäng

Bild 9 - 12: Högskoleförberedande program

Information om högskoleförberedande program finns i Programväljaren på sidan 10 - 11. Du hittar där förklaringar till de olika begreppen.

- Vi kan anta att några gymnasieskolor kommer att fortsätta marknadsföra sina utbildningar under andra (mer säljande) namn. Det kan vara bra för eleverna att veta att de nationella programmen och inriktningarna är grunden för nästan alla gymnasieutbildningarna.

Bild 9: Högskoleförberedandeprogram

- Det finns 6 högskoleförberedande program.
- Varje program omfattar 2.500 poäng.

Bild 10: Detta är ett högskoleförberedande program

Detta är en övergripande bild av vilka delar som ingår i ett högskoleförberedande program och hur många poäng man läser inom varje del under 3 års studier.

- Gymnasiegemensamma ämnen är gemensamma för samtliga program, men har olika omfattning mellan yrkesprogrammen och de högskoleförberedande programmen. Lägg märke till att de olika högskoleförberedande programmen har skilda poängtal för dessa ämnen.
- Karaktärsämnena är olika för varje program. Det är dessa ämnen som ger programmet sin speciella karaktär.
- Inom individuellt val får eleven själv bestämma vilka ämnen han/hon vill läsa.
- Alla elever inom gymnasieskolan ska göra en större självständig arbetsuppgift, ett gymnasiearbete.

Bild 11: Ämnen på högskoleförberedande program

- Det finns 8 gymnasiegemensamma ämnen som är gemensamma för samtliga program.
- Programgemensamma ämnen läser samtliga elever inom ett program.
- Alla program är delat i inriktningar. Varje inriktning har inriktningsämnen som är gemensamma oavsett skola. Eleven väljer ofta inriktning inför år 2, men det finns undantag.
- Inom programfördjupningar kan elev välja ämnen och nivåer som kompletterar och fördjupar.

Bild 12: Behörighet för högskoleförberedande program

Det ställs krav på förkunskaper för att läsa ett högskoleförberedande program.

Lägst betyget E i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik + 9 andra ämnen.

- För elever som väljer Ekonomi-, Humanistiska eller Samhällsvetenskapsprogrammet måste ämnena geografi, historia, religion och samhällskunskap ingå i dessa 9 ämnen.
- För elever som väljer Naturvetenskaps- eller Teknikprogrammet måste ämnena biologi, kemi och fysik ingå i dessa 9 ämnen.
- För elever som Estetiska programmet finns inga krav på vilka 9 ämnen som ska ingå.

Dispens för engelska

Elever som har ett annat modersmål än svenska och har kommit till Sverige sent under grundskolan kan få dispens om de saknar betyg i engelska.

Bild 13: Betyg, meritvärde och urval

Inför gymnasievalet lägger eleven samman poängen för sina 16 eller 17 högsta betyg. Från och med läsåret 2014/2015 får de som läst och fått betyg i moderna språk som språkval räkna med detta som ett 17:e betyg inför gymnasievalet. 16 betyg ger max 320 poäng. 17 betyg ger max 340 poäng.

Bild 14: Ansökan och antagning

Eleverna gör sitt gymnasieval i början av året. Sista ansökningsdatum varierar i landet men brukar vara runt den 1 februari. Gymnasievalet görs via webben eller pappersblankett. Vid webbval är det vanligt att eleverna får lösenord för inloggning av sin SYV.

I april får eleverna ett preliminärt antagningsbesked. Under april-maj finns möjlighet att göra ändringar i sitt gymnasieval.

Den slutliga antagningen sker i månadsskiftet juni-juli. Antagningsbesked skickas med post till den adress där eleven är skriven. Beskedet brukar även kunna läsas på webben via inloggning med lösenord.

Bild 15 - 32: De nationella programmen

Programmen presenteras på liknande sätt. Där finns namnet på programmet – programförkortningen – inriktningar – yrkesprogram eller högskoleförberedande program – korta fraser som ska beskriva det viktigaste inom varje program.

Några program har mer information:

- För det Estetiska programmet, Frisör- och stylistprogrammet, Industritekniska programmet och Naturbruksprogrammet gäller att man får starta inriktningar redan under år 1.
- För det Estetiska programmet gäller att skolorna får anordna antagningsprov och intervjuer för de sökande.

Bild 33: Introduktionsprogram

Innehållet i dessa utbildningar finns beskrivna i Programväljaren på sidorna 61–62.

Introduktionsprogrammen ser olika ut i skilda kommuner. Kommunerna ska erbjuda eleverna alla olika introduktionsprogrammen.

- *Programinriktat val.* Detta är tänkt för elever som är inriktade på ett speciellt nationellt program och är nära att bli behörig. Tanken är att de så snart som möjligt ska kunna börja på sitt önskade program.

Behörighetskraven för Programinriktat val är:

- Lägst betyget E i svenska/svenska som andraspråk + engelska eller matematik + 4 ämnen
eller
- Lägst betyget E i svenska/svenska som andraspråk + engelska + matematik + 3 ämnen
- *Yrkesintroduktion:* Eleverna ska få möjligheten att få mer kunskap om ett eller flera yrken som intresserar dem.
- *Individuellt alternativ:* Detta är tänkt för elever som har särskilda behov och kanske behöver extra mycket hjälp för att kunna nå gymnasieskolan. De ska få en utbildning anpassad helt efter vad som passar dem.
- *Språkintroduktion:* Detta är tänkt för elever som har ett annat modersmål än svenska och som nyligen har anlänt till Sverige.

Bild 34: Språk i gymnasieskolan

Information om detta finns i Programväljaren sidan 4.

Här kommer en sammanfattning:
Engelska och övriga moderna språk är uppdelade i nivåer där varje nivå är 100 poäng. Eleverna fortsätter sina språkstudier på gymnasieskolan steget högre än de avslutade språket i grundskolan.

Engelska
När eleverna avslutat sina studier på grundskolan med lägst betyget E i engelska har de kunskaper som motsvarar engelska nivå 1.

- Engelska nivå 1, 100 p, läses av samtliga elever.
- Engelska nivå 2, 100 p, läses av elever på högskoleförberedande program och yrkesprogram. Engelska nivå 2 kan väljas bort på yrkesprogram
- Engelska nivå 3, 100 p är valbar inom individuellt val eller (för en del program) inom programfördjupningar.

Moderna språk
Samtliga elever har möjlighet att välja moderna språk inom det individuella valet eller (för många program) inom programfördjupningarna.

De som läser ett högskoleförberedande program – utom Estetiska programmet och Teknikprogrammet – har ett antal poäng där eleven obligatoriskt ska läsa ett eller två moderna språk.

- Elev som väljer att läsa ett nybörjarspråk börjar med moderna språk – nybörjare nivå 1.
- Elev som läst språket i grundskolan som språkval får börja på moderna språk – fortsättning nivå 1.

Nivåer i engelska och moderna språk kan ge viktiga meritpoäng när eleverna söker till högskolan.

Bild 35: För dig med ett annat modersmål än svenska

Enligt förordning har elever som läser ett nationellt program och har ett annat modersmål än svenska vissa möjligheter att få hjälp och stöd. De kan läsa svenska som andraspråk, få modersmålsundervisning och studiehandledning på sitt modersmål. Behöver en elev den här hjälpen ska han/hon säga till, helst redan när de ansöker till gymnasieskolan.

Vi vet att detta utformas mycket olika vid skilda gymnasieskolor. Poängen är att om en elev vill läsa ett nationellt program har han/hon rätt till stöd och att det naturligtvis alltid är bra att meddela detta i god tid.

Bild 36: Idrott och studier

Information om detta finns i Programväljaren sidan 15.

Här kommer en sammanfattning:
Eleverna kan söka till ett riksidrottsgymnasium, RIG, oavsett var de bor. De går i en vanlig klass tillsammans med andra elever men får samtidigt möjlighet att satsa på idrott. Skolverket beslutar om vilka kommuner som får tillstånd att ha riksidrottsgymnasier. Aktuella riksidrotter och i vilka kommuner dessa utbildningar ges står i Programväljaren på sidan 15. Eleverna söker till de olika specialidrottsförbunden (t.ex. Svenska handbollförbundet) vid olika datum.

Det finns också nationellt godkända idrottsutbildningar, NIU, som är tänkta att vara mer regionala. Eleverna har större möjligheter att bo kvar hemma. Dessa utbildningar är inte riksrekryterande men omfattas av frisök.

I båda dessa fall har skolan ett nära samarbete med ett specialidrottsförbund. Utbildningarna är till för elever som vill göra en elitsatsning.

Viktigt att poängtera är att man som elev måste bli antagen till både sökt idrott och sökt program för att kunna läsa på RIG eller på NIU.

LIU (Lokal idrottsutbildning) är ännu en möjlighet för elever att läsa idrott inom gymnasieskolan. I ämnet Tävlingsidrott finns två nivåer (100p/nivå) som innebär att eleverna kan fördjupa och specialisera sig inom en idrott. Ämnesnivåerna får erbjudas av samtliga gymnasieskolor inom utrymmet för individuellt val.

Bild 37: Andra möjligheter

Dessa utbildningar presenteras i Programväljaren på sidan 91.

Här kommer en sammanfattning:
Gemensamt för dessa utbildningar är att skolorna har möjlighet att ha *särskilda behörighetskrav.* Skolorna kan även anordna *urvalsprov* som komplement till betygen vid antagningen.

- *Särskilda varianter:* Dessa finns inom ett nationellt program, men avviker mer än 300 poäng från ämnesplanen för programmet. Det är tänkt att skolorna ska kunna ge ett program en egen profil utifrån skolans möjligheter eller det lokala arbetslivet. En särskild variant kan sägas vara en lokalt utformad inriktning. Eleven kan söka en särskild variant inom ramen för frisök men de är inte riksrekryterande. De kan börja både första, andra eller tredje året.

- *Riksrekryterande utbildningar:* Riksrekryterande är utbildningar som eleven kan söka oavsett var eleven bor. Det är alltså utbildningar som man ansett så speciellt viktiga att man vill erbjuda dem för alla elever i hela landet. Utbildningarna kan ha egna examensmål och behöver inte finnas inom ett nationellt program.

- *Spetsutbildningar:* Spetsutbildningarna ska ge elever som har förutsättningar för matematik, naturvetenskap, samhällsvetenskap eller humaniora extra stimulans i sin kunskapsutveckling.

- *Riksrekryterande estetisk spetsutbildning:* Dessa utbildningar är inom ramen för det Estetiska programmet. Kravet är att man har ett nära samarbete med en högskola. Tanken är att eleverna ska komma längre i sin utbildning än i det ”vanliga” Estetiska programmet.

- *International Baccalaureate, IB:* IB är en internationellt erkänd studentexamen. Den ger tillträde till fortsatta studier på högskolor och universitet i fler än 70 länder.

Kommentar: Skolorna måste ansöka hos Skolverket om att få anordna dessa utbildningar. Skolorna kan alltså inte längre själva bestämma. Det stora flertalet utbildningar som marknadsförs under olika namn är egentligen ett nationellt program och inriktning.

Bild 38: Att söka till annan ort

Eleverna kan söka till en annan ort om:

- De vill läsa ett nationellt program eller en nationell inriktning som inte finns där de bor. Detta gäller även om kommunen anordnar ett yrkesprogram enbart som lärlingsutbildning.

- Eleverna vill läsa vid en fristående gymnasieskola.

- Eleverna vill studera på någon av de utbildningar som har riksrekrytering.

- Frisök: Det finns ännu en möjlighet som kallas frisök. Det innebär att eleverna i princip kan söka ett nationellt program var som helst även om det finns på hemorten. De blir emellertid antagna först när samtliga behöriga sökande på den ort dit de söker till har blivit antagna. Det utgår inte heller något inackorderingstillägg.

- Det blir allt vanligare med olika regionala överenskommelser. Du vet säkert vad som gäller där du arbetar.

Bild 39: Studieekonomi

- *Studiebidrag:* 1.250 kr per månad. Bidraget kommer automatiskt och du behöver inte ansöka om det.

- *Extra tillägg:* Eleverna kan få 285, 570 eller 855 kronor per månad. Tillägget prövas med hänsyn till elevens och föräldrarnas ekonomi och man måste ansöka om det hos CSN.

- *Inackorderingstillägg:* Om en elev, på grund av långa restider, måste flytta hemifrån, kan han/hon ansöka om att få inackorderingstillägg.

Elev som söker till en kommunal skola utanför den egna kommunen ska söka sitt inackorderingstillägg hos hemkommunen. Vilket belopp eleven får skiljer sig åt mellan olika kommuner. Det lägsta beloppet man kan få är 1/30-del av det så kallade prisbasbeloppet.

Man kan också söka inackorderingstillägg hos CSN. Det gäller elever som ska studera på en fristående gymnasieskola eller en fristående anpassad gymnasieskola. De måste ha minst två timmars resväg mellan hemmet och skolan. Beloppets storlek beräknas på avståndet mellan föräldrahemmet och skolan eftersom det även inkluderar bidrag till hemresor. Man kan få mellan 1.190–2.350 kr.

OBS! Det finns tillfällen då man inte får inackorderingstillägg även om man studerar på en annan ort:

- Om eleven läser en nationell inriktning eller nationellt program som finns på hemorten (s.k. frisök).
- Om eleven läser vid en fristående gymnasieskola och CSN anser att han/hon kan läsa samma nationella program eller inriktning i hemkommunen (eller samverkanskommun).

Yrkesprogram
En elev som går gymnasial lärlingsutbildning kan ansöka om lärlingsersättning på 1500 kr/mån som erhålls under tiden han/hon studerar och har utbildningskontrakt. Man ansöker om bidraget hos CSN på en särskild blankett.

Bild 40 - 42: Gymnasieexamen, yrkes- respektive högskoleförberedande program

Dessa bilder innehåller kraven för att få en yrkesexamen respektive högskoleexamen. Bilderna visar vad gymnasieskolan kräver av eleverna och visar på skillnaderna mellan ett yrkesprogram och ett högskoleförberedande program. Den visar också kraven för en yrkesexamen med respektive utan grundläggande högskolebehörighet.

Bild 43: Fortsatta studier efter gymnasieskolan

Här har vi samlat några av de vanligaste eftergymnasiala studierna.
Information om detta finns i Programväljaren sidorna 92-94.

Högskolan
På landets högskolor och universitet finns många olika kurser och utbildningar. Man kan välja att läsa ett program eller läsa kurser och på så vis plocka ihop en egen utbildning. Vissa utbildningar leder till yrkesexamina, t ex läkare, civilingenjör, lärare, psykolog.

Yrkeshögskolan
Inom yrkeshögskolan finns det utbildningar som kombinerar teori och praktik.

Folkhögskolan
Elever kan på en folkhögskola läsa allmänna kurser eller kurser inom områden som journalistik, fritid, teater, media, bild och form, data, miljö och idrott, med mera. Vissa utbildningar inom folkhögskolan – t.ex. utbildningen till fritidsledare – kan troligen komma att ingå i yrkeshögskolan.

Komvux
På den kommunala vuxenutbildningen har eleverna möjlighet att studera om man fyllt 20 år eller avslutat en gymnasieutbildning. På vuxenutbildningen kan man till exempel komplettera sin gymnasieutbildning med de ämnen man behöver för att söka olika utbildningar på högskolan.

Studier utomlands
Man kan välja att läsa en hel utbildning på något universitet utomlands. Många svenska högskolor och universitet har partneruniversitet som gör det möjligt att läsa en termin eller ett år utomlands.

Bild 44: Behörighet till högskola

Grundläggande behörighet
Till alla högskoleutbildningar krävs grundläggande behörighet.

Detta innebär att man ska ha en högskoleförberedande gymnasieexamen *eller* en yrkesexamen med lägst betyget E i svenska nivå 3 / svenska som andra språk nivå 3 samt engelska nivå 2.

Särskild behörighet
De flesta utbildningsprogrammen kräver dessutom särskild behörighet. Eleverna ska ha läst de ämnen som anges och ha lägst betyget E.

Meritpoäng
En elev har möjlighet att skaffa sig meritpoäng genom att läsa fördjupande ämnesnivåer i engelska, moderna språk, svenskt teckenspråk för hörande och matematik. Man måste ha lägst betyget E. Högre betyg ger inte fler meritpoäng.

Direktgrupp och kompletteringsgrupp
Man delar upp de sökande med gymnasiebetyg i två grupper. Den ena gruppen består av sökande som söker på enbart sin gymnasieexamen från gymnasieskolan. Den andra gruppen består av sökande som kompletterat sitt gymnasiebetyg i efterhand.

De som söker enbart på sitt gymnasiebetyg tilldelas fler platser i förhållande till antalet sökande. Man belönar de elever som i gymnasieskolan läser de ämnen och nivåer som krävs för särskild behörighet.

Bild 45: Behörighet till yrkeshögskola

Elever som läser ett yrkesprogram – och får en yrkesexamen – får grundläggande behörighet till yrkeshögskolan. Detta gäller även elever som har en högskoleförberedande examen.

(Reglerna för behörighet till yrkeshögskola är generösa. En sökande med tillräckliga förkunskaper (t ex från en svensk eller utländsk utbildning, vissa praktiska erfarenheter eller annat som gör att man bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen) räknas som behörig sökande.)

Bild 46: Tänk på

Avslutande bild med lite tänkvärt